

Biblioteko Katolik Idista

No. 24

ALPI-ROZI

Legendi e Poemi

da

JULES GROSS

Kanoniko Reguliera di Grand-Sant-Bernard.

Preco : 2 fr. 50

IDO-KONTORO : THAON-LES-VOSGES (FRANCIA)

Cheko-Konto postala No. 34.89, Nancy.

IMPRIMERIO XAVIER SUTTER - SAINT-DIÉ (VOSGES) FRANCIA

1928

ALPI - ROZI

(Legendi e Poemi)

FLORI ALPALA

Metro : trokei

- U - U - U - U

Flori reda, blanka flori
Blotisint e revadanta
Proxim la dazlant glacieri,
Edelweiss, vi steli santa,
Alpi-rozi ardoranta,
Flori blanka, reda flori.

Fugez fore, fugez alte,
Fugez proxim cielo blua,
Fрати, celez vi diskrete ;
Drinkez ek la fonti pura,
Oli plaudas por vi sola,
Fugez, fugez fore, alte.

Yes, por vi su ornas l'Alpi,
Rivereti habiladas,
Yes, por vi lumoz aurori,
E vesperi rede lumas,
Feineti por vi kantas,
Por vi du su ornas l'Alpi.

Flori proxim la glacieri,
Edelweiss, vi steli santa,
Vi simbolo di la puri,
Alpi-rozi ardoranta,
Quale kordii nobl amanta :
Kantez, kordii, lumez, flori.

LA ROZI

« Ni ne plus audacas parolar pri la rozi », tale lamentas la poeto Sully-Prudhomme ; e tamen ni itere parolos pri la rozi e la poeti duos kantar la reja rozi reda quale sango, blanka quale la nivi dil somiti, la flori delikate parfumoza en la nokti ebriigiva di junio. Ni kantados la rozi plena de incensi e nie naracos la legendo emociganta dil valo Heremence, legendo tante pura, tante kandid qua igas florifar rozi marvela dum januaro frostigant, rozi purpura quale la labii dil yuna kastelanino di Heremence, rozi blanka quale lua mikra manui almonema, rozi de paradizo, lumoz e plu parfumoza kam omna aromati dil orea Oriento.

Esis en la parokio Heremence, en la vilajo Tridoz, desaporinta depos la hororinda pesto di la Mez-epoko surnomizit « Nigra-Morto », esis ante multa yarcenti, domo fortifikita, mikra kastelo ; e la sinioro qua rezidis en ol vice la komto de Savoya nomizesis kastelano sive « major » di Tridoz.

La Heremencani memoras ankore nun ula kastelanino, damo Guillaumine tante bona, tante kompatem a la povri ke lua amuzo maxim bela esis vizitar la mizerozu e la maladi.

Quante bone el konsolacis la sufranti ! Sunradio, on kredabus lo, akompanis damo Guillaumine eniranta la domo nigra, la dometi klaudikant ube lojis, stretissime (1), granda familii de serfi. El ne nauzeis, ta kastelanino gentil e tante gracioza, preparar la tizani per lua manueti blanka, pektar

(1) Sufixo : *isim*. L'autoro uzis, probe, ta sufixo neofical, ma tote internaciona en la senco di : tre. Ex. bonissima (tre bona). Ol fitas quale charmiva vesto al adjektivi ed adverbii. Kun verbo me dicus : fortissime pluvus ; kun substantivo : la pluvo es fortissima.

Isim diferas do de la sufixo *eg* qua indikas grado supera ol extrema, *chanjanta la nociono*.

Ma, me permisas a me questionar l'Akademio, ka ta chanjo di senco sempre existas ? ka ridego ne restas rido, saltego, salto ? ka ne suficus dicar : enorma salto, rido enorma ? e ka ni ne povus karear sen detrimento la sufixo *eg* tote artifical ? ka vice : aquo varmega, ne esus plu simpla dicar : aquo bolianta ?

Tale, Ido divenus plu facile komprenebla, unesmavide, e plu internaciona ?

l'infanti, mem balayar la chambri ed aranjar la litachi. E, dum ke el exekutis ta bas-ranga ofici pro amo a Sinioro Iesu Kristo ed a lua matro benedikat, lua klar okuli ridetis tre amoze.

E quante multa « denari ek Saint-Maurice », quante multa vesti varma el disdonis, quante multa infanto-linji por la nov-naskinti !

Quante multa esis la bapto-filii di la bel e gentil kastelanino, ed omni pregis ke Deo bona voluntez aceptar el uldie « en la santa flori » di lua paradizo.

Lua spozo ne esis almonema quale el, tote ne, ma on pardonis ad il multo, egarde la gentil kastelanino.

Kelkafoye il blamis el, imperis ad el esor min multe almonem... ma esabus tam defacil al fairo ne brular, al uceli ne muzikar, a la forta yunuli ed a la gracioza yunini di Heremence ne ridar e ne kantar.

Singlasundie, damo Guillaumine irante askoltar la meso esis akompanat da servistino kargita per vesti varma por la povra serfi, ed el ipsa portis nutrivi en ula falduro di lua robo brokata.

Ulasundie, en januaro, kande la nivo esis alta e la vento koldisima, la kastelanino iris a la meso. En lua robo lilacea el portis plura pani blanka ye krusto oratra qui bone odoris. Ye mi-voyo dil kastelo el vizitabis povr oldino balde mortonta e tardeskabis. La granda klosho anuncis per sua voco grava ke la santa sakrifiko es jus komenconta.

Damo Guillaumine hastis, e yen ke el videskis sua spozo, la sinioro kastelana ye festal vesti, sequat da plura viri armizita. La sinioro decensis de sua kavalo brun-reda, riche harnesizita e proximigante su il dicis ad el :

— Ha, siniorino, me deziras vidar to quon vu portas tante sorgeme en la falduri di vua robo.

— Mea amata sinioro e spozo, to quon me portas... to es rozi blanka e rozi reda, por vu ed anke por me.

Tale parolante damo Guillaumine apertis la falduro di sua robo e montris granda brakiedi de rozi red e blank jus desklozita, ros-humid qui exhalis parfumo tante ebriigant e dolca samtempe ke la voyo bone odoris quale lor la florifo di

la heg-rozieri e ke la spozulo sentis sua kordio kantar en sua pektoro.

La kastelanino ne hezitas mem dum un sekundo respondar tale ; sendube el dicis la paroli quin lua bon anjelo inspiris ad el. Ridetante maxim gracioze el adjuntis :

— Prenez, kara sinioro ed amiko, prenez un bel rozo blanka ed un bel rozo reda.

Il muteskis e ne audacis frolar ta flori marvela, desklozit en la gardeni dil cielo azur. En lua kordio il dankis « bel Sinioro Iesu » grantir ad il spozino tante santa. Fine, il prenis la du flori e dicis :

— Flori dum januaro ! quante bel miraklo ! Durez, siniorino ed amiko karisima, esar almonem, e yen plusa « sous ek Saint-Maurice » por la povra serfi.

Arivinte en Heremence, damo Guillaumine askoltis pie la meso, e pose el iris che la povri por qui el adportabis la pani blanka. El pensis : Ka li esos kontenta ricevante la rozi ?

El desfaldis sua robo, e yen ke ne plus esis rozi, ma pani blanka, ye krusto oratra, odorant delicoze la pasto varma... e parfumo delikatisima, parfumo delicoz di rozi paradizal plenigis la tota domo...

Ni duos parolar pri la rozi, pri la rozi blanka, pri la rozi reda, pri la rozi lumoz, pri la rozi nivea ye parfumi oriental.

Tradukit da l'autoro
ek : *Hugonette, Légendes du Valais romand,*
« Spes », Lausanne.

VIRGINO (JUNGFRAU)

Metro : amfibraki
U - U | U - U | U - U | U - U
U - U | U - U

Virgino su celas en veli nivala,
Tre dolca el esas ;
Nur kantas en muski la fonti alpala,
La valo tranquila balmizas la venti ;
Virgino su celas en veli nivala,
Tre dolca el esas.

Ed omno tresayas ye lua beleso,
Tre bela el esas ;
Kolini, glaciери, vi festez Virgino,
Ni festez, ni omna la granda Rejino,
Ed omni tresayez ye lua beleso,
Tre bela el esas.

E nula makulo sur fronto radioza,
Tre pura el esas ;
Sub veli fulguras vizajo cielala,
Mantelo velizas la korpo tre pura ;
Yes, nula makulo sur fronto radioza,
Tre pura el esas.

L'azuro lumoza kronizas la hari,
Tre granda el esas ;
Adkurez, vi omna, vi omna admirez,
E bela e pura e dolca divenez ;
L'azuro lumoza kronizas la hari,
Tre granda el esas.

SUR LA MONTI

Metro : amfibraki
 u — u | u — u | u — u
 u — u | u — u
 u — u

Tinklanta bovini pasturas
 En prati quin flori vestizas ;
 Abeli sennombra zumadas :
 « Ho ! quante la monti bel esas !
 Kantadas uceli,
 Abeli.

Abieti, larici regardas
 Al cielo ; l'arbori kantadas,
 Per liro dil branchi li pleas :
 « Acensez, vi homi, li dicas,
 Deala uceli,
 Al cieli. »

LA ROSPO

Du viri de Nendaz sidas sub l'ombro di cerizieri, apud lia frument-agro. La varmeso opresas li. Esas julio, e depos multa dii ne falis aquo-guto de la cielo sempre blua. Turdi glutem, jei krier e furtera, finki e merli blotisinta sub la branchi dil foresto vicin audigas febla pepiadi. Apene, kelkafoye, veninte de la fora glaciari, timid sufleto fresha ociligas la folii velkinta, e la guturi di la du viri, la patro e la filio, aspiras avidissime ta koldeteso tro rara meze di atmosfero di forjeyo cintilifant. La du viri drinkas unope de la bareleto ligna la vino blanka de Conthey, e pose li vishas su per la mano dextra. Li probas lore glutar peceto de pano nigra qua krakas sub la denti, ma vane, e li depozas la pano-peco preske netushita.

E yen ke rospo avancas saltetante vers la du rurani. Sentimar, lu proximeskas. Quo es to ? on dicus ke lu regardas li implorante kompato.

— Ta rospo hungras, on kredus lo, afirmas la patro.

— Es vera.

La patro jetas ad lu pano-peco e la bestieto sizas ol avide e celas su inter stoni.

Cirkume tri monati pose, la du viri adduktas sua bovino Chatagne a la ferio en Martigny-Bourg. Li arivas avan kapelo, desmetas la boneti lana e recitas devocoze *Pater ed Ave*. La marvel peizajo estalit avan lia okuli lasas li indifereenta. Preske ye lia pedi la graciaz urbo Sion vekas e sendas a li la brilo di la fenestri qui apertas su a l'aer' aromatoz e koldeta dil matino. Klar tinkladi fugeskanta de la turmo masiy di la katedralo ; axi di la chari grave kargit da la vendemiajo grincant ; akut kansono de fluto pastoral ; bas-kanto di Rhône vagadant en lito ne ja bone digizit. La du Nendaz-ani iras rapide e Chatagne kontinue tinkligas sua klosheto klara. La voyeto stonoz di Fey abutas a la prati verda di Riddes. Yen la farmajo Ecône, ube pasturas la grava kavali qui adportas al hospico Grand-Sant-Bernard la ligno de Ferey. Fine, li videskas la kloshoyo elegant di Martigny-Ville. Turbo de homi bunte vestizita pasas avan la kirko qua ye ta epoko vidis poka domi blotisint sub lua ombro : rurani adduktanta bovini o bovyuni, komercisti portanta sako ledra, ruranini intrikat ye la kolo en robi brun ornita per plisuri en la shultri e ridetant sub l'alta chapelo kovrita per rubandi de silko nigra rekamit per oro, omni hastis vers la chef-urbo di la distrikto, Martigny-Bourg.

Quante granda pelmelo en la ferio-prato ! La bedelo dil kastelano desfacile mantenas la paco. Plu kam cent bovin-klosheti samtempe tinklas. Kolportisti cirkulas meze dil turbo ed ofras po kelka monet-peci kapeleti en qui on vidas la Virgino nigra di Einsiedeln en nicho inter du kandeleti. Altri montras a la ruranini silka rubandi ed aguli. Tavernestro instalas sua butikio en plen aero, e la vino blanka Marque e Coquimpey fluas en la gobleti ligna.

Apene instalita da la bedelo, la du Nendaz-ani vidas viro

triadekyara adkurant. La nekonocato regardas li dum kelka instanti e klamas joyoze :

— No, me ne kredas erorar... vi esas Nendaz-ani, ka ne ?

— Yes, sioro, yen vua serveri.

— Ha quante granda fortune ! esas vi, me rikonocas la du. Me kompras via bovino. Indikez la preco, me ne marchandos.

— El es grasoz e mea filiino Katharina bone nutris el. Sis skudi bona semblas a me justa preco.

La nekonocato respondis :

— Kun altri me marchandus, ma ne kun vi ; me donas ok skudi bona e me adduktas vi che me por dejunar. Ha ! quante mea spozino esos kontenta !

La du Nendaz-ani ne savis quon li devis pensar pri ta evento. La nekonocato duktis li vers domo bon-aspekta, meze di Martigny-Bourg, ye kelka pazi di kuvento di regulierini dekorita per kolonaro ek nigra marmoro de Saillon. Arivint avan la domo il klamis :

— He, Margarita !

Yun muliero apertis la fenestro ye kareli ronda muntita en plombo e questionis :

— Quon tu volas, Etienne-Marie ?

— Spozino, preparez la maxim bon repasto posibla por amiki de Nendaz... ti quin tu savas. Me adduktos la bovino en la stablo ; me kompris el.

— Ta viri de Nendaz, klamis la yuna muliero... fortunoz evento !

Pos instalir la bovino, la tri viri eniris la domo. Bel tablo-tuko blanka esis ja sur la tablo nucier-ligna vaxizit e poti stana stacis apud gobleti ligna sur plad-etajero dekorita per delikat plektaji.

— Sideskez, e ni drinkez ta vino de Coquimpey vartante la dejuno... ma, unesme, me devas pagar vi.

Dicante ta paroli, il levis la kovrilo di kofro, ektiris longa burso ye mashi stala e kontis :

— Yen ok skudi bona. Ka ni konkordas ?

— Yes, ni konvencionis pri ta preco.

— Lasez a me adjuntar ankore skudo bona por la homino qua tante bone nutris Chatagne. Ka esas vua spozino o vua filiino ?

— Esas mea filiino Katharina, bona yunino duadekeduyara.

— Vu dankos el vice me, e kaze ke el balde spozeskos, savigez lo da me por ke me partoprenez la festo ed adportez ad el donacajo.

La yun spozino preparabis repasto tante delikat ke nul-tempe la Nendaz-ani savurabis tala. El advokabis la helpo di lua matro, alert muliero, la maxim famoza koquistino en la tota cirkumajo, elta qua preparis omna mariaj-festini, la bapto-repasti, la koquistino quan sioro paroko venigis ye la festo patronal, elta, fine, quan la kastelano ne fallis deman-dar, de un yaro antee, por la gala-repasto ye l'eniro solena di lua Ecelenco, sinioro legato di l'episkopo.

Certe, damo Ermengarde montris su digna de sua famozeso. Hastoze el komprabis en la ferio-prato, grasoza leporo quan el prizentis kom rostajo, bela truto ek Dranse (to tre amuzis la du rurani qui nultempe manjabis fisho), bonisima bov-fileto, karno salizita, fine, fromajo kremoz de Charmotane. Venis la deseri : vafli, oblei « marveli » ed altra friandaji qui, certe, ecitus vua apetito se me enumerus oli. La repasto parfinite, Etienne decensis al kelero ed adportis du boteli polvoz e dekantinte oli sorgoze, il dicis :

— Yen Coquimpey ek la viteyo di mea patrulo. Ta vino evas exakte triadek-e-du yari quale me. Mea patrulo (Deo acpez lua anno) enboteligis ol lor mea nasko, ed unesma-foye me desstopas un ek oli. Me rezervas l'altri por la bapto dil filii quin Deo bona grantos a ni.

Ton dicante il regardis ridetante sua spozino qua respondis anke per graciaz rideto.

— Me konservos altri por mea sepulto-dio. Me ne volis ke en dio tante fortunoz on omisez drinkar tal nektaro...

La vino fluis en la gobleti ed Etienne adjuntis :

— Por via saneso, honesta homi.

— Por vua, sioro Etienne.

— Nun, me volas naracar a vi mea vivo. Me esis homo senkordia, harda a la povri, e mea patrulo ne cesis blamar me pro mea hardeso ed avareso. Kande mizerozi venis frapar an nia pordo e demandis almono pro amo a Deo, me mokis lia mizero, e kande me esis sola en la domo, li departis sen riceviri ulo. Mea patrulo (Deo acpez lua anno) vane nara-

cabis a me la vivo di santa Martinus de qua venas la nomo di nia parokio e qua esis tante almonema ; vane, il avertabis me pri la punisi rezervit da Deo a la kordii senkompata por la povri, nulo emocigis me. Ofte il repetis a me la historio di un ek lua amiki samlandana, ilqua metamorfozesis a rospo, quankam il esis min harda a la povri kam me e nur jokis pri li. Ta viro diveninta rospo erste esis liberigat en Heremence da servistulo qua donis ad il pano-peceto.

— Tala desfortunaĵo povos eventar anke pri tu, il dicis. Ma me esis surd a lua minaci, nesentema ye lua exhorti.

Uldie, viro ragoza de Saxon, surnomizat « la bon povro » quan omni acceptis volente pro lua rezignemeso, lua jentil rideto e lua « multa danki, Deo bona ridonos a vi to quon vi grantis a me » la bon povro venis demandar de me pano-peco. Harde me respondis ad il :

— Vu recevos nulo... quik departez ; se ne, me frapos vu.

Mea patrulo (Deo acceptez lua anmo) audis me e klamis :

— Etienne, genupozez e demandez pardono de la bon povro quan tu harde traktis, e donez ad il tua dineo.

— No, patro, me ne facos lo.

— Genupozez, me imperas lo a tu, raskalo, klamis mea patro.

E me audacis klamar :

— Departez, povro maledikat ; se ne, me frapos vu.

Mea patro rektigis sua alta staturo, il qua kustume iris inklinata pro la kargajo dil yari ; il levis sua manui al cielo e dicis :

— Filio ne-human, me renegas tu ; me deziras ke tu chanjesez a rospo quale olim un ek mea amiki e ke tu esez koaktat mendikar pano-peceto, sen trovar liberigo ante obtenir ta pano-peco quan tu refuzas nun a povro di Iesu-Kristo.

Apene il parolabis tale, ke me saltetis en la koqueyo sub la hororinda formo di rospo. La bon povro fugabis, terorigita. Me ekiris la domo e probis acesar pueri qui donis pano-peceti a kolumbi. Li jetis a me stoni. Me tranis me penoze til Saxon, esperante emocigar la bona povro. Il departabis pilgrimante a Einsiedeln. Dum multa monati me vartis lua retroveno ed intertempe me iris en la vilaji di la planajo : Fully, Saillon, Leytron. Ofte on lansis a me stoni e me mustis restar dum

semani en slamo por risanigar mea vunduri. Retrovenint a Saxon, me saveskis ke la bon povro mortabis dum la pilgrimo. Preske desesperinta, me meunoris mea samlandano liberigita en la fora vilajo Heremence, en la valo Herens. Pos marchir dum multa monati, fine me arivis ibe, e dum kin yari adminime me parkuris l'agri, guatante la rurani laboranta. Singladie me acesis li dum ke li manjis pano e fromajo ye la bordo di lia agri, ma nulu atencis me, se ne por stonagar me. Quon divenar ? La Providenco igis me memorar pri mea patrulo. Me pensis ke vidante me en tante tristiganta stando il revokos forsan la malediko lansita kontre me.

Me departis do a Martigny, e bona Deo permisio a me renkontrar vi an la bordo di via frument-agro, dum ta varma jorno. Vi kompatis me jetante a me pano-peco. To esis mea liberigo. La peco esis grand e tre harda. Me komencis manjar ol e me sentis forci nekonocat invadar me. Me tranis me penoze kunportante la precoz peco de pano. Pos multa monati me arivis en Martigny. Me celis me en fosato por parfinar la manjo, e yen ke, ye la lasta bokedo, me riprenis mea formo homal.

Me hastis kurar a la domo patral. Mea patrulo jus recevabis la lasta sakramenti, ma il tre sufris pro ne rividir me ante lua morto. Quik kande me eniris il rikonocis me, quankam me chanjabis dum tante multa yari de sufri nedicebla. Il apertis a me sua brakii e mortis kun rideto sur lua labii.

Me jus spozeskis e me intencis departar a Nendaz por dankar mea salveri. Ha ! amiki mea, danko, danko ! Nun me savas ke, ta qua donas al povro, prestas al Sinioro.

Tradukit da l'aŭtoro
ek : *Hugonette, Légendes du Valais romand,*
Spes, editerio en Lausanne.

BLUA RIVERETO

Metro : amfibraki e adoniki
U - U | U - U | U - U
- U | - U

Me zumas, me plaudas, me kuras,
    Blu rivereto,
Adavan, sus ! hop ! sus ! adavan !
Me saltas, me fugas plu fore,
    Sempre plu fore,
Til maro spumoza, adavan !

Me venas del pinti glaciera,
    Sunodazlanta,
Me balnis foresti durstanta,
Viteyi, orea frumenti,
    Olda kasteli
Di « olda landeto » Valezia.

La maro imensa devoris
    Blu rivereto.
Ho nubi en cielo vaganta,
Riprenez, riportez al monti
    Sunodazlanta,
Me mikra, ke ibe me kantez.

PRINCI

A Sioro Quarfood.

Metro : amfibraki e adoniki
U - U | U - U | U - U
- U | - U

En vesti silvea babilas
    Princa Printempo.
Infanti joyoza, kandida,
Anjeli apene terala,
    Gaya Printempo,
Kantetez, ridetez e dansez.

En vesti cielblua triumfas
    Princa Somero,
Geyuni, ye kordii flamoza,
Vi amez lo bela, lo bona,
    Flama Somero,
E sempre plu alte acensez.

En vesti purpura fulguras
    Princa Autuno,
Gespozi unkordia, unanma,
Savurez la frukti mieloza,
    Ora Autuno,
Amanta, amata vi esez.

En vesti lilia, yen radias
    Vintro Rejala ;
Ho kapi nivea, lumoza,
Terani ma balde cielani,
    Vintro Deala,
Al paco eterna aspirez.

KASKADO

Metro : trokei
— u — u — u — u

Tu, kaskado qua rul-falas
Depos tanta milionyari
E qua hastas vers la mari,
Jorne, nokte tu rul-falas,
Jorne, nokte tu lamentas.

Cielo-arki koloroza
Ofte ornas tua veli
E kantetas la uceli
An la ondi koloroza,
Ma tu plendas, mizeroza.

E tu hastas, sempre hastas
Vers l'abismi di la maro,
Quale pasas la homaro,
A l'abismi olu hastas,
En la morto ol kulbutas.

HUGONETTE

... La homini de Trois-Torrents okupas sempre l'unesma plasi en la olda kirko. Nula homulo audacus kontestar ad eli ta yuro. Yen eli omna en la honor-loko : yunini ridema, matri serioz, e la bon avini rugoz e kurva, la bon avini ye rideto indulgema. Eli konquestis ta yuro, ta kurajoz homini.

To esas tre ancien naraco. La Saraceni invadabis Valezia. L'abadeyo Saint-Maurice, ne fore en la planajo, divenabis cindri-amaso. La fumuri akra acensant anuncis l'arivo proxima dil barbari. L'armeo enemika kampis ye febla disto, en

la vilajo Monthey, e la viri de Trois-Torrents lamentis, la viri desesperis.

— Nulo facebla ; oportas fugar maxim frue posible en valo Abondance o celar ni ibe supre, ye la pedi di Dent-du-Midi.

E yen ke Hugonette, jolia yunino, iris che la vilaj-estri e dicis a li :

— Viri, se vi fugas vi es poltroni. Me volas, yes me, kun kelk amikini haltigar la barbari.

— Hugonette, vu es jolia, Hugonette vu es saja, ma quale vu povos haltigar la barbari ?

— La barbarin ni haltigos, me promisas lo a vi, me juras lo a vi, la barbarin ni haltigos... quamaniere ? quamaniere ? to es mea sekretajo e la sekretajo di mea amikini : armeo de mulieri vinkos li...

Hugonette imperis al viri armizita celar su en la boski, e ye l'instanto kande la sentineli sur l'altaji signalis l'arivo dil Saraceni, yen ke on vidis debushar de la kirko ube eli pregadis, longa bataliono de yun mulieri. Omni esis vestizit per bel robu bruna quale en la dii festal. Singla portis, gracioze ligita sur la kapo, eleganta tuko skarlat. Lia tresi falis sur la dorso. An la korsajo eli fixigabis flori jus desklozita : mai-flori, primuli, ranunkuli e pervinki. Omni celis ulu voluminoz en l'avantali reda o blua levita e solide ligita. La bataliono avancis joyoze. Hugonette preiris ol... ed eli kantis, ed eli ridis tante jentile, eli omna plenavoce ke omna eki kantis, ke omna eki ridis, ke omna fauci profunda dil somiti blanka kantis e ridis, e ke, ibe supre, en l'azuro pala, la kin Dents-du-Midi unisone vibris.

E la silvii e la merli esis jaluza, e la red-pektori e la parui e la finki esis jaluz, esis jaluz.

Hugonette kantis maxim forte e lua voco esis anke maxim arjentatra. Audinte ta voci bel e klar, fresha quale april-matino, audinte ta voci di la yunini qui joyigis tota Valo-Illiez, la barbari klimis rapide la pento.

L'eko multigis la voci, omna eki kantis til anhelar : on kredabus ye imens armeo de kanterini quankam eli esis apene duacent, ma omni fresha e jolia, kun vangis kelke brunigita da la suno, kun blanka denti e ridant okuli e pezoz hartresi bruna, blond e nigra qui voltijis sur la dorso. Hugonette

selektabis le maxim charmiva... l'altri restabis en la kirko kun la bon oldini ed eli pregis e recitis multa *Pater noster* dum ke lia fratini iris desuper la monto kantante e ridante quale foleti...

E la Saraceni hastis. Li kelke dementeskis e ridis audante la kansoni e la Kristo-nasko-kanti di la yunini. Eli esis nedubeble tam bela kam elia voci. Li esos do aceptat quale salveri pro ke on presendis ta yunini kom ambasaderi.

Quik pos ke la yunini videskis l'arneo dil barbari, Hugonette signalifis ed eli halteskis omna. Eli prenis flori de sua korsajo e montris oli al Saraceni. Ili vidis la gesto graciaza, e, por aplaudar, li lansas fortisim « hura-i » omni samtempe tale ke tota Valo-Illiez audis ta klamadi.

Oli similesis tondro-grondadi e la viri di Trois-Torrents quankam helpata da viri kurajoz de altra vilaji, quankam li esis bone celita en la foresto, komencis kelke timar... La barbari klimis quale chami, li proximeskis la bataliono di Hugonette e kurante li duris jetar hurai. Hugonette signifis al viri haltar. Omni obediis, omni tacis ed en la granda silenco dil valo askoltanta, Hugonette kantis : To esis plendo-kansono grav e lenta en la ancien Franca di Valezia. El elevis sua flori al cielo ed omna lua kompanini imitis lua gesto...

Ha ! ta voco di yunino, voco fresha quale l'aquo dil fonti sur musko verda. Kelka barbari ploris, altri juntis la manui.

— Kad el esas deino, li questionis ?

E yen ke, subite eli omna kore kantis la sam plendo-kansono lent e grav, e, ye nova signifo de Hugonette, eli decensis kantante, duope, vers la Saraceni. Du yuna mulieri haltis avan l'unesma rango, du avan la duesma, til la lasta.

Eli duris kantar. La viri regardis eli, muta, submisita, vinkita. Eli duris lia plendo-kansono, ed ibe supre, en la olda kirko, l'altra mulieri pregis laute :

— Sinioro, kompatez, gardez nia fratini.

La yunini tacis. Hugonette itere kantis sola, e, saminstante omni sinkis la manuo dextra en l'avantalo reda o blua; e kande la voco klara lansas la lasta noto dil plendo-kansono lenta, omna mulieri jetis krio akuta. En la foresti vicina, la viri saltonta vartis. Ed omni kune eli lansas en l'okuli larje

apertit por bone regardar eli, ed omni kune eli jetis en la boki beanta pro admiro pugnedi ed ankore pugnedi de varma cindri.

La yunuli di Trois-Torrents kuris trombatre vers la barbari blindigit e sufokant, qui omna ocidesis, ecepte la chefo e dekeduo de oficiri quin on prenis kom gajo-homi...

De ca dio la homini di Trois-Torrents havas honor-plaso en la kirko.

Tradukita da l'autoro
ek : *Hugonette, Légendes du Valais romand*,
Spes, editerio en Lausanne.

PRINTEMPO

Metro : trokei

-- U -- U -- U -- U

Por festar per joyo santa,
Ca printempo rinaskanta,
Por festar per joyo santa
La rideto di la rozi,
Klare kantez, tinklez, kloshi !

Tinklez, kantez, kloshi dolce,
Unione, klara voce,
Tinklez, kantez, kloshi dolce.
Ad la cielo, nova flori,
Sendez himno di odori.

En l'aero parfumoza,
En l'aero fresh, lumoza,
En l'aero parfumoza
Zumas, jiras abeleti.
Kantez, kloshi, uceleti.

LA FILIO PERDITA

Metro : trokei

-- u -- u -- u -- u

Yes, perduto, retrovenez,
Qua for-fugis tua Patro ;
Kompatinda, retrovenez,
Ed an lua sino plorez.

Quante vana tua rev! !
Vice jui, nura sufri ;
Quante vana tua rev! . . .
Dicez omno, dolce plorez.

Yes, konfesez la erori . . .
Revoltinto, tu, mokera,
Qua ledigis anmo pura,
Quik konfesez la erori.

Jetez tu an lua kordio,
Il apertas sua brakii,
Jetez tu an lua kordio,
Ka la patron tu pavoros ?

Pardonar Il nur deziras,
Tu ne aŭdos mem blameto,
Par-donar Su, ton Il volas,
A tu, kordio mizerozza.

SCHMIDJA

Oldino Schmidja habitis en domo solitara ye la pedo dil giganta glaciero Aletsch. Dum la tota jorno el filifis e mem tre tarde en la nokto, e, laborante, el sencese pregis por ke Deo degnez grantar l'eterna repozo al kompatinda anmi dil mortinti. Nokte, el lasis sua pordo apertita por ke l'anmi povez enirar e varmigiar su kelke ye lua furnelo. Ma, por enirar, l'anmi bezonis lua permiso, ed el donis ol erste pos blotisir en la lito.

El dicis mi-laute :

— Nun, ma sen nocar me.

Balde la domo apertesis lejere e pose la chambro-pordo, quale se koldeta vento enirabus. Sennombra pazi esis audebla, quale se turbo imensa esus arivinta. La mortinti klemis su an la furnelo varma, e ye l'angelus matinal omni departis.

Ulanokte la vidvino laboris plu tardé kam kustume. Esis tre kolda. El audis klamar avan lua fenestro :

— Esas kolda . . . olda Schmidja filifas ankore.

El divenis nepacienta e respondis :

— Se vi ne povas vartar til ke me esos fininta, enirez.

El obliiviis adjuntar :

— Ma, sen nocar me.

Lore la pordo dil domo e ta dil chambro apertesis quale pulsita da forta vento-stroko e la pazi dil enirinti nevidebla esis tante multa ke el angoris e preske sufokis . . . e altri ankore arivis . . . La chambro esis tante plena ke el ne povis livar sua laboro ed irar al lito. El konsideris to kom justa puniso, pro ke el igabis li vartar tante longe en la nokto kolda. De lore el esis plu mizerikordioz ed anke plu prudenta.

Kande olda Schmidja jacis sur la morto-lito, la personi qui flegis el interdiciis :

— Quon dicis la kompatinda anmi, kande lia amikino esos mortinta ?

Lore li audis klamar avan la fenestri, en la nokto kolda :

— Kolda esas . . . olda Schmidja vivas ankore.

L'agonianto signifis ke el joyas audar ta voco, ed el expiris.

Saminstante, la garderi vidis avan la fenestri forta lumo :
to esis granda procesiono de ceri acendita. Ol movis su de la
domo di Schmidja til la glaciero Aletsch. Arivinta ibe la
lumi extingesis unope.

— To es la mortinti, dicis la garderi, qui akompanas sua
amikino.

AVAN LA KRUCO

Metro : amfibraki e adoniko

U -- U | U -- U | U -- U
-- U U | -- U

Ho kapo sangoza di Iesu,
Pur fronto dil Rejo del reji
Quan dorni akuta kronizas...
Venez, adorez !

Regardez l'okuli vitrea,
La boko klozita dil Verbo
Docinta la voyo al cieli...
Venez, adorez !

Ni omna, pekozi, ni omna
Perforis la manui, la kordio,
Sufrigis plu multe, ocidis...
Venez, adorez !

Vu Amo imensa, eterna,
De sempre ni da Vu amesas,
Por sempre, Vu da ni amesez !..
Venez, adorez !

AN LA PORDO...

A kanoniko Houillon.

Metro : trokei

-- U -- U -- U -- U

An la pord' di mea kordio
Iesu frapas, frapas, frapas ;
An la pord' di mea kordio
Iesu frapas tante dolce.

Doloroz e long etapo
De la kripo a Golgotha ;
Doloroz e long etapo,
Arivint, che me Il frapas.

Esis Il, yen lua voco,
Voco dolca, pardonema ;
Esis Il, yen lua voco,
Enirar che me Il volis.

Insistante Il me pregas,
Me respondis : Venez morge ;
Insistante Il me pregas,
Iesu ploras, frapas vane.

LA KLOSHO PAPAL

Ding... ding... dong!... ding... ding... dong!... bom... bom... bom!... bom... bom... bom!... Quante sonore tinklas e sonas la bel klosho dil papo! Quante harmonioze kantas la klosho, la grand e bel klosho papal. On bezonas adminime quar viri por sonigar ol, quar viri forta, quar viri ye shultri larja, dorsi solid, brakii nodoza quale fagi... li es la maxim forta viri en la diocezo, e tamen, videz larja sudor-guti sur lia fronti, larja sudor-guti qui falas sur la planko-sulo dil klosheyo en Valère...

Li surdeskas pro ta tondro, e la hirundi flugeskas alte en la cielo blua. De fore, de tre fore on audas la kanti potenta di la klosho papal, di la klosho di santa Theodulus. Oli acensas til la pastureyi maxim alta dil Alpi ube bel bovini brun ye korni feratra pasturas. Eli levas la kapo ed askoltas la kanti venanta del planajo, e por responder, eli agitas sua klosheti.

Ding... ding... dong!... kantetas la klosheti...

Bom... bom... bom!... bom... bom... bom!... klamas la klosho.

Omna Valeziani es fiera pri la bel klosho papal: ol forpulsas la tempesti, dispersas l'uragani. En Suisia, en Germania, mem en Francia ne es klosho plu bela... Ma lo maxim bel esas qualmaniere ol voyajis de Roma a Sion... ne per charioto, ne sur karoso orizita... la vehado ne duris dum un nokto integra. Vi nultempe supozus... Askoltez.

Santa Theodulus, unesma episkopo di Octodurus (Martigny) esis uldie en Sion ube es nun l'episkopeyo. Il askoltis la klosho quan on jus sonigis... ne klosho enorm, certe, ma mikra klosho quan on apene audis, e la santo esis trista ne posedar klosho plu potenta... ma il esis povra quale la montani di lua episkopio e la malajo semblis neremediebla.

Yen ke santa Theodulus audas voco cielal dicanta:

— Granda danjero minacas la papo, oportas avertar il.

Avertar la papo? Letro konfidat al posto imperial arivos erste pos plura semani en Roma. Quon facar? quon facar? ne es posibla vartar, nam la voco repetas:

— Granda danjero minacas la papo, avertet il...

Yen ke santa Theodulus videskas sur la prato di Valère, avan la kirko, tri diableti dansanta.

La santa regardis li e dicis deslaute:

— Li volas kredigar da me ke li es felica... li ne erorigas me... omnaloke li kunportas sua tormenti... Ha! yen trovita... me facos beleta stroko al diablo. Il advokis la diableti.

— Ditez a me qua ek vi es la maxim ajil?

Un ek la diableti proximeskis, deprenis sua toko ek veluro verda e respondis:

— Me es la maxim ajila, me flugas tam rapide kam la vento maxim rapida.

— Il mentiis, klamis la duesma, inklinante su profunde, esas me, yes, me qua es la maxim rapida, me flugas quale flecho qua atingas quik la skopo.

— La du mentiis, replikis la triesma, nedubable mea flugo es plu rapida. Me trairas la mondo quale mulier-penso.

— Bone, penso mulieral ne vehas lente.

— Exemple, kande el deziras robo nova, afirmis la diableto, konstatez ke me es vinkero.

— Certe, deklarais la santo. Venez quik, sola.

La diableto akompanis la santo en la streta chambro ube il lojis en dometo apud la katedralo.

La diableto regardis la povra lojeyo e dicis:

— Ka vu ne povus ornar kelke vua chambreto? episkopo ne es simpla monako.

Santa Theodulus ne respondis. Certe, la chambreto kareis irga luxo. Tablo ligna, sur ol, tri o quar manuskripti, lito streta ed harda, du stuli e, kom unik ornivo sur la muro blanka, krucifixo kupra.

La santo ridetis kontemplante la mieno despitanta dil vizi-tero ed il questionis lu:

— Ka tu deziras granda ganajo? un anmo...

— Me facos omno por ganar anmo...

— Tu ganos ol se tu sucesos.

— Vu es ruzoza... samtempe kam vu ofras anmo, vu serchas moyeno arachar ol de mea ungli... ka ne?

— Forsan... episkopo... tu komprenas lo bone, afecionas la anmi.

— Me anke, ma altramaniere...

— Ka tu deziras anmo di uzuristo ?
— Ol esas ja di me, no, me volas plu bona manjajo.
— Kad olta di richo nekompatem ?
— No, to quon me dezir' es anmo blanka quale ta di infanto.

La santo dicis ridetante :

— Ka tu volunte acceptus mea anmo ?

La diableto piruetis e klamis :

— Ka posibla ? vu konsentus riskar vua propr anmo ?
ye qua kondicioni ?

— Portez me e mea bagajo til Roma e retroportez me adhike canokte ante la kanto di la hanuli. Se tu sucesos, mea anmo apartenos a tu.

— Bone, me es pronta facar lo, e certe me sucesos.

Dum ke la santo preparis su, la diableto ligis hanulo nigra an la krenelo di un ek la turmi di Valère, e, intertempe la santo plasizis blanka hanulo sur la klosheyo ed imperis ad il vigilar.

La diableto retrovenis e la santo questionis lu :

— Ka tu posedas veturo o kavalkajo ?

— Akrochez vu a mea korni e sideskez sur mea dorso.
Atencez, ni departas.

La diableto flugeskis. Pos poka minuti li ja parkurabis la planajo til Viège apud Brig ed arivanta ibe, la diablo acensis tre alte, frolis la pinto di Materhorn, ta piramido marvela, transiris per un salto la glaciero quan on nomizis pose paseyo di santa Theodulus e yen ke li esas ja en Italia en Valo Tournanche. Li glitflugas dum kelka instanti, e fore sub li videsas Torino. Li iras, li flugas rapide, mem plu rapide, transiras la Apenini, Roma ne plus es fore. Yen ke l'episkopo audas l'enorma klosheyo papal, olta di Laterano qua advokas la klerikaro al oficio noktala. La papo sempre asistas ta pregi e pose il celebras la meso.

— Ha ! quante bele kantas ta klosheyo, murmuris l'episkopo... ha ! se me havus pekunio.

Li es arivinta.

— Me es l'episkopo di Octodorus, dicis Theodulus ad ula sacerdoti quan il videskis... duktez me quik al papo, me adportas ad il... me havas motivi gravissima vidar il ante l'oficio.

Apene arivinta en la sakristio, Theodulus anuncas al papo ke konspiranti es en la baziliko ed intencas ocidar il dum ke il celebros la meso pontifikal. Il indikas la nomi dil konspiranti.

La papo es extreme astonat... Kad es posibla ? Atentar il qua deziras bonfacar?... On cirkondas la konspiranti ed ici, deskovrita, konfesas la krimino.

— Quon me povas facar por dankar vu, frato, dicis la papo... me tre deziras ofrar a vu memorigilo... demandez de me omno quon vu deziras.

— No, me ne audacas dicar quon me deziras...

— Audacez, me volas lo, me pregrantas a vu to quon vu demandos de me.

— Nu, Santa Patro, mea klosheyo en Valère posedas mikra klosheyo di qua la sono ne es klara nek bela... Arivinta hike me audis la marveloza kanto dil klosheyo dil baziliko... se me darfus demandar un ek li por mea Valeziani tante pia...

— Grantita. Me donacas a vu la granda klosheyo di Laterano... Nun me livas vu por irar en la koro. Deo benedikez vu.

Livante la sakristio, l'episkopo di Octodorus ridetis. Avan la baziliko il trovis la diableto.

— Quik, diableto, decensigez la granda klosheyo e portez ol a Sion samtempe kam me.

Un minuto pose la klosheyo es sur la placo. La diablo acensigas la santo sur sua dorso, e per la du manui il sizas la klosheyo.

— Vu es pronta. Bone. Adavan.

Li departas. La granda klosheyo esas gravissima e li flugas kelke plu lente kam lor la iro, se on povas parolar pri lenteso, nam to es flugo tante rapida ke nia aviacili ne esus kapabla sequar li. La Apenini es ja transpasita, Torino ja desaparita, yen Monte-Rosa e Breithorn, dextre, e sinistre Materhorn. Rapide, mem plu rapide !

Yen fluvio Rhône. La steli paleskas en l'azuro. Esas cirkume 2 kloki.

— Ha, ha, klamas la diablo ridachante... me ganis... La hanuli ne ja kantas. Ante kin minuti ni transiros la muri di Sion. Me ganis vua anmo.

— Kikeriki..., kikeriki..., kikeriki..., kikeriki...

Nultempe on audabis hanul-kanto tante fort e triumfant quale ta dil hanulo blanka de la somito dil klosheyo, ye l'instanto kande il videskis la diablo ye cent pazi cirkume avan la rempari.

— Kikeriki..., kikeriki..., respondis per rauka voco la hanulo nigra, e cent hanuli repetis la krio.

La du voyajeri esis super la placo Planta, avan la palaco dil guvernierio e l'episkopeyo, ma lore ol esis exter la rempari.

— Tu perdis, klamis joyoze la santo.

La diablo furioza lansis la klosho kontre la sulo por ruptar ol, ma ol nur sinkis profunde en la tereno ye 9 ulni, on dicas. Dum ke la diablo fugis iracoza, la santo imperis al klosho :

— Klosho, klosho sonez, sonez.

E yen ke la granda klosho komencis sonar en la krevisuro ed ol acensis sempre sonante.

Kikeriki!..., kantis la hanuli; bom... bom... bom!..., respondis la granda klosho.

Ha, quante grand esis la joyo dil Valeziani vidante la belisima klosho, e kande on sucesis instalar ol en la klosheyo di Valère, kande unesmafoye ol audigis sua kanto potenta e bela, la Valeziani preske dementeskis pro joyo.

— La klosho papal... ka vi audas ol?

FELICESO

Metro : trokei
-- U -- U -- U -- U

Dop ta muri, sub rozieri,
Feliceso kantas, audez,
Sub rozieri, dop ta muri,
Departont el kantas, hastez.

El koliante rozi kantas,
Quante bele ! por tu, audez,
Kolias rozi por tu, ridas,
Balde el departos, hastez.

Kurez quik, trans-saltez muri,
Bushi, dorni... el su celis,
Kurez, serchez dop rozieri,
Hastez, sizez... ve ! el fugis.

FINO.

ALPI - ROZI

FLORI ALPALA, poemo	3
LA ROZI, legendo.	4
VIRGINO, poemo	7
SUR LA MONTI, poemo	8
LA ROSPO, legendo	8
BLUA RIVERETO, poemo	14
PRINCI, poemo	15
KASKADO, poemo	16
HUGONETTE, legendo	16
PRINTEMPO, poemo.	19
LA FILIO PERDITA, poemo	20
SCHMIDJA, legendo	21
AVAN LA KRUCO, poemo	22
AN LA PORDO, poemo.	23
LA KLOSHO PAPAL, legendo.	24
FELICESO, poemo	29

